

F. 23:40. — LAPPI, E. & PESONEN, M. J., 1954, L. T. 58:87. — LINKOLA, M. & MYLLYMÄKI, A., 1955, Ibid. 59:25. — LUOTOLA, V. L., 1950, L. T. 54:61. — NORBECK, J. & MELIN, P., 1955, V. F. 14:241—242. — NORDSTRÖM, G., 1947, O. F. 24:27—28. — 1951, Ibid. 28:67. — NYHLEN, G. & BEERMANN, A., 1955, V. F. 14:47 24:27—28. — 1951, Ibid. 28:67. — NYHLEN, G. & BEERMAN, A., 1955, V. F. 14:47. — NYHOLM, E., 1955, L. T. 59:57. — OTTERLIND, G., 1954, V. F. 13:90—91. — PUTKONEN, T. A., 1949, O. F. 26:79. — PYNNÖNEN, A., 1943, Kuopion Luonn. Yst. Yhd. julk. B. 2, No 1. — RAUHALA, A., 1947, O. F. 24:112—113. — 1951, Ibid. 28:83. — REINIKAINEN, A., 1939, Punavarpusen, *Carpodacus c. erythrinus* (Pallas), pesimisekologiasta. Ibid. 16:73—95. — SALONEN, A. O., 1948, Ibid. 25:70. — 1953, Ibid. 30:117. — 1955, Ibid. 32:63. — SULKAVA, S., 1955, Ibid. 32:136. — TENOVUO, R., 1955, L. T. 59:153. — TULKKU, J., 1955, O. F. 32:134. — TÖRNROOS, V., 1955, L. T. 59:89. — WALLGREN, G. & H., 1948, O. F. 25:59. — ZASTROW, M., 1954, V. F. 13:278.

Selostus: Punavarpusen, *Carpodacus erythrinus*, viimeaikainen leviäminen Suomessa. Tämä kaakkoinen lintulaji on varsinkin viime vuosikymmenen aikana nopeasti laajentanut levinneisyysaluettaan meillä etenkin maan länsiosissa. Yllä olevassa kirjoituksessa on lyhyesti tehty selkoa punavarpusen leviämisestä v. 1940 jälkeen. REINIKAINEN on aikaisemmin (Ornis Fenn. XVI, 1939, ss. 73—95) julkaissut seikkaperäisen tutkimuksen lajin pesimisekologiasta sekä levinneisyydestä 1930-luvun loppuun mennessä. Lajin löytöpaikat maassamme REINIKAISEN mukaan näkyvät kartasta 1. Piste = tavattu pesivänä, ympyrä = todennäköisesti pesivänä, risti = tavattu satunnaisesti. Esiintymispaikat vv. 1940—55 ajalta on piirretty karttaan 2. Paikkakunnat sekä havainnontekijöiden nimet ovat lueteltu siv. 22—23. Ko. aineisto perustuu paitsi kirjallisuuteen myös Palmén'in arkistossa oleviin tietoihin sekä Helsingin Yliopiston eläintieteellisen museon keväällä 1955 suorittamiin lintukyselyihin. Lisäksi on arvokkaita tietoja lajin viimeaikaisesta pesimisestä saatu mm. rengastusluetteloista vv. 1940—55 sekä Suomen Tiedeseuran n.s. pesäkorttikokoelmasta. Kartasta 3 selviää punavarpusen nykyaikainen levinneisyys pohjois-Euroopassa. Lopuksi on s. 27 lueteltu v. 1940 jälkeen tiedossa olevat pesien sijoituspaikat (yht. 62 kpl.).

Töyhtöhyypän, *Vanellus vanellus* (L.), kohosuopesintä.

PERTTI SEISKARI

Tutkiessani vuosina 1951—53 pääasiassa eräiden suurimpien kohosoittemme linnustoa tapasin 27 arvioimaltani kohosuolta ainoastaan Joutsenon Konnunsuolla pesivän töyhtöhyypäkannan (SEISKARI 1954). Alue, jossa töyhtöhyypät pesivät mainitulla suol-

la, on pinta-alaltaan noin 15 ha sijaiten välittömästi ns. Kotasaaren rajoittuvassa suon osassa mainitun Kotasaaren länsipuolella. Vuonna 1953 löysin alueelta 23. V. kaksi pesää, mutta lintuja oli kaikkiaan 9—10 yksilöä, joiden levottomasta käytöksestä päätellen saattoi epäillä niillä olevan myöskin pesät tai ainakin vakituiset elinpiirit suon alueella. Vuosina 1954 ja 1955 havaintoni keskittyivät ainoastaan toteamukseen, että suon töyhtöhyppäkanta edelleen oli olemassa. Heinäkuun puolivälissä 1954 voin todeta kannan kykenevän tuottamaan myös lisäkasvua, sillä tapasin suolla levottomasti esiintyvän vanhan linnun ja tuskin lentokykyisen poikasen, jotka tähän aikaan vuodesta olivat ainoat suolla tapaamani hyypät. Paikallisilta asukkailta saamieni tietojen mukaan laji on pesinyt mainitulla alueella ainakin »muutamia vuosia».

Töyhtöhyypän pesiminen kohosuon alueelle tuntuu ihmeelliseltä, ensinnäkin, koska soilla vallitsevien ekologisten tekijöiden on yleisesti todettu olevan luonteeltaan pohjoisia (vrt. esim. SIIVONEN 1936, KALELA 1938, SEISKARI op.c.) ja töyhtöhyypä on meillä eräs tyypillisimmistä eteläisen lintuaineksen lajeista, ja toisaalta kun sitä voitaneen pitää ensi sijassa niittyjen ja rantojen tulva-alueiden lintulajina, jonka elinympäristönä suo voi olla vain poikkeuksellisesti (vrt. esim. KALELA 1955).

Mahdollisuus, että Konnunsuon töyhtöhyppäkannan olemassaolo perustuisi pelkkään sattumaan, on tietysti olemassa, mutta kannan jatkuvuus ja yllättävän suuri tiheys antavat aineen olettaa, että mainitun kannan alueen rakenteeseen sisältyy tekijöitä, joilla on voimakas töyhtöhyypän elinympäristön valintaa laukaiseva vaikutus. Pelkkää sattumaa vastaan puhuu tavallaan sekin, että kolmena perättäisenä vuonna suorittamani havainnot osoittavat kannan asuinalueen olevan varsin suppean ja rajoittuvan useiden satojen hehtaarien laajuisella Konnunsuolla yksinomaan em. noin 15 ha:n suuruiselle alueelle.

Kiinnostavin ja lähimmäksi ratkaisua vievä on kysymys siitä, miksi töyhtöhyppäkanta on rajoittunut vain nimenomaan tähän osaan Konnunsuota, ts. poikkeako tämä alue jollakin tavalla suon muista osista? Vesipintaisia lampia tällä alueella on suhteellisesti runsaammin kuin sitä reunaavissa osissa suota, ja alue rajoittuu niittyyn, jolla töyhtöhyypät myöskin pesivät, ja jolta suon hyppäkanta näyttää etsivän osan ravinnostaan. Kun kuitenkin muualla Konnunsuolla ja useilla muilla tutkimillani kohosoilla olisi tarjotta-

vana edellä mainittuihin verrattavia edellytyksiä töyhtöhyypän pesinnälle, olisi varsin uskallettua olettaa Konnunsuon hyppäkännän elinympäristön valinnan aiheutuneen ravintoympäristöksi sopivan niityn ja lampien läheisyyden johdosta. Tästä huolimatta ei kuitenkaan voi jättää huomioonottamatta sitä, että niityn ja lampien läheisyydellä olisi pesinnän onnistumiselle tiettyä merkitystä, varsinkin kun on todettu (vrt. KLOMP 1953, s. 125) töyhtöhyypän käyttävän ruokailuympäristönään pesimispriirin ulkopuolisiakin alueita.

Klomp (op.c.) on tutkinut perusteellisesti töyhtöhyypän elinympäristön valintaa todeten tärkeimmiksi paikallisiksi tekijöiksi mm. kasvuston korkeuden, tiheyden ja värin. Jo yleissilmäys Konnunsuon hyppäkännän alueeseen osoittaa, että sen värit poikkeavat selvästi suon muiden osien väreistä. Kun »hyppäalueen» nevujuottien yleisväri on voimakkaan ruskeanpunertava muistuttaen lähinnä kulottunutta saraniittyä ja rämejänteiden yleisväri vihreänharmaa, ovat suon muiden osien vastaavat värit vaaleankeltainen ja epämääräisen tumma. Värit ovat voimakkaimmillaan paitsi syksyllä myös keväällä lumen sulamisen jälkeen, ts. juuri silloin kun hyypät suorittavat pesimispriirin valintansa. Klomp'in (op.c. siv. 129) mukaan töyhtöhyypä välttää vihreätä väriä, mutta harmaanvihreällä, samoin kuin harmaanruskealla on lajiin erittäin voimakas elinympäristön valintaa aiheuttava vaikutus. Mainittakoon, että Klomp on voinut saada hyypät pesimään tiheänä kantana alueelle, jota ne muuten välttävä, vain muuttamalla keinotekoisesti alueen väriä (vrt. op.c. s. 129). Saadakseni selville, mistä Konnunsuon »hyppäalueen» poikkeavat harmaat ja ruskeat värisävyt johtuvat, tutkin kaksi räme- ja kaksi nevakasvustoa hyypien pesimisalueelta ja sen ulkopuolelta. Osoittautui, että kasvustoille leimaa-antavat lajit poikkeavat huomattavasti toisistaan. Suolle tyypillisimpien kasvilajien peittävyysprosentit ovat seuraavat (P. Isoviita tarkistanut *Sphagnum*-määriytykset):

»Hyppäalue»	Suon muut osat		
<i>Lapwings area</i>	<i>Rounding grounds</i>		
	<i>Rämejänteet</i>		
<i>Sphagnum fuscum</i>	50	<i>Sphagnum fuscum</i>	80
» <i>recurvum</i> -ryhmä	10	» <i>recurvum</i> -ryhmä	5
» <i>magellanicum</i>	10	<i>Gladina rangiferina</i>	5
<i>Polytrichum strictum</i>	5	» <i>silvatica</i>	3

<i>Andromeda polifolia</i>	40	<i>Calluna vulgaris</i>	30
<i>Empetrum nigrum</i>	20	<i>Empetrum nigrum</i>	20
<i>Oxycoccus quadripetalus</i>	5	<i>Chamaedaphne calyculata</i>	10
<i>Drosera rotundifolia</i>	1	<i>Andromeda polifolia</i>	10
<i>Chamaedaphne calyculata</i>	2	<i>Ledum palustre</i>	5
<i>Rubus chamaemorus</i>	3	<i>Eriophorum vaginatum</i>	2
		<i>Rubus chamaemorus</i>	2
<i>Nevajuorit</i>			
<i>Sphagnum balticum</i> +		<i>Sphagnum recurvum</i> -ryhmä	80
» <i>cuspidatum</i>	60	» <i>magellanicum</i>	10
» <i>recurvum</i> -ryhmä	10	» <i>cuspidatum</i> +	
» <i>magellanicum</i>	5	» <i>balticum</i>	5
<i>Scheuchzeria palustris</i>	40	<i>Eriophorum vaginatum</i>	50
<i>Rhynchospora alba</i>	10	<i>Oxycoccus quadripetalus</i>	10
<i>Eriophorum vaginatum</i>	5	<i>Chamaedaphne calyculata</i>	2
		<i>Andromeda polifolia</i>	2

Vertailtaessa keskenään »hyppäalueen» ja suon muiden osien kasvustoja voidaan todeta edellisten edustavan huomattavasti kosteampaa kasvupaikkaa. PAASION (1933 s. 24—36 ja 97) mukaan tutkimani »hyppäalueen» rämejänteet olisi pikemminkin luettava nevojen kuin rämeiden kasviyhdyskuntiin kuuluviksi, sillä Paasion (op.c.) luokittelemat *Andromeda-Sphagnum fuscum*- ja *Empetrum-Rubus-Sphagnum fuscum*-nevat toisaalta ja *Empetrum-Sphagnum fuscum* rämeet toisaalta ovat todennäköisesti ne kasvustot, joihin »hyppäalueen» rämejänteiden kasviyhdyskuntia lähinnä voisi verrata. Näiden kasviyhdyskuntien nevaluonne on selvästi tgdettavissa (vrt. Paasio op.c.) ja niille tyypillistä on varpukasvillisuuden vajoaminen syvälle rahkasammaleeseen, joten varpujen korkeus jää useimmiten alle 10 sm:n. *Andromeda* on tavallisesti levinnyt tasaisesti yli koko alueen ja on hyvin voimakkaasti esiintyvä. Paasion (op.c. s. 26) mukaan puhdas *Andromeda-Sphagnum fuscum*-neva, siis neva, jolla *Andromeda polifolia* esiintyy erittäin runsaasti, on vain laikuittain esiintyvä.

Konnunsuolla edellä mainitut kasviyhdyskunnat ovat kuitenkin »hyppäalueelle» leimaa-antavia. *Andromeda polifolia* alapinnillaan hopeanharmaat lehdet antavat rämejänteille juuri niiden harmaan värisävyn, jonka esiintyminen näin laajalla alueella yhtenäisesti lienee harvinaista. Muut tutkimani kasvustot ovat sensijaan Paasion (op.c. s. 36, 42—43 ja 80—90) mukaan hyvin yleisiä kohosillamme.

Jos verrataan Konnunsuon »hyppäalueen» tarjoamia mahdollisuuksia töyhtöhyypän elinympäristön valinnan vaatimuksiin, voidaan todeta, että alueen värit vastaavat juuri niitä sävyjä, joita Klomp (op.c.) pitää erittäin merkityksellisinä ja jotka siis toimivat suoranaisesti vaikuttavina tekijöinä (»proximate factors»). Edelleen voidaan kasvuston 5—10 sm:n korkeutta pitää optimaalisena, sillä töyhtöhyypä välttää kasvustoja, joiden korkeus kohoaa yli 12—15 sm. Töyhtöhyypä ei myöskään suosi tiettyjä kasvilajeja, vaan pikemminkin kasvustoa kokonaisuudessaan. Lisäksi Klomp (op.c.) pitää puiden puuttumista pesinnän edellytyksenä ja maaperän happamuuteen töyhtöhyypä ei hänen mukaansa mitenkään reagoi.

Konnunsuon töyhtöhyypäkannan asuinalue vastaa siis tärkeimmiltä osiltaan niitä vaatimuksia, joita töyhtöhyypä asettaa elinympäristölleen. Tässä yhteydessä ei liene syytä pohtia, onko em. ympäristö todellakin niin »hyvä kuin miltä se näyttää» lajin kannalta. Nähdäkseni ei töyhtöhyypän pesintää Konnunsuolla voitane pitää sattumana, varsinkaan kun ei liene mitään syytä olettaa, että töyhtöhyypäkantojen elinympäristövaatimukset meillä ratkaisevasti poikkeaisivat Klompin tutkiman hollantilaisen kannan vaatimuksista elinympäristön rakenteen suhteen. Töyhtöhyypäähän pidetään meillä yleisesti lajina, jonka invaasio maahamme on parhaillaan käynnissä (vrt. KALELA 1955), ei niinkään itse kannassa tapahtuneiden muuttuneiden vaatimusten kuin ilmastossa tapahtuneiden suotuisten muutosten takia.

Kirjallisuutta: KALELA, O., 1938, Über die regionale Verteilung der Brutvogelfauna im Flussgebiet des Kokemäenjoki. Ann. Zool. Soc. »Vanamo» 5:1—273. — 1955, Die neuzeitliche Ausbreitung des Kiebitzes, *Vanellus vanellus*, in Finnland. Ibid. 16, N:o 11. — KLOMP, H., 1953, De Terreinkeus van de Kievit. Leiden. Summary 122—139. — PAASIO, I., 1933, Über die Vegetation der Hochmoore Finnlands. Acta Forestalia Fennica 39. 3:1—190. — SEISKARI, P., 1954, Piirteitä kohosoittamme linnustosta. Ornis Fennica 31, 41—46. — SIIVONEN, L., 1936, Havaintoja Piekämäen linnustosta. Kuopion Luonnon Ystäväin Yhdistyksen julkaisuja. Sarja B, 1, No 9

Summary: The nesting of Lapwing on raised bogs (Hochmoore). Lapwings nesting on raised bogs are very uncommon in Finland. The writer has found a nesting population of Lapwings on a raised bog in Joutseno (East Finland). The population has nested on the same spot for many years. The plants of the biotope are different from those usually found on the biotopes of Lapwing in

Finland. The Lapwing seems not to make the selection according to any particular species of plants, but according to the whole vegetation. The biotope is in many characteristics very similar as that of the population studied by Klomp in Holland. The colour of the ground is brownish grey and the vegetation is low, about 5—10 cm. Such a biotope is uncommon on raised bogs in Finland. It appears that the colour and the height of the vegetation are the most important factors in the Lapwing's selection of this spot as a breeding place. Perhaps it might be said that the factors influencing habitat selection in the Lapwing are very similar in Holland and in Finland.

Arktisten vesilintujen esiintymisestä Perämerellä.

VEIJO TÖRNROOS

Keväällä v. 1954 suoritettiin Perämeren piirissä, Oulun seudulla muutos tutkimus, joka selvittänee osaltaan arktisten vesilintujen kevätesiiintymistä Pahjanlahdella. Vaikka tutkimus on vielä kesken, lienee paikallaan esittää siitä muutamia ennakkotuloksia. Aikaisemmin mm. I. HORTLING ja E. V. SUOMALAINEN¹⁾ ovat julkaisseet havaintoja mainituista lajeista Selkämeren alueelta.

Oulun seudulla tutkimus tapahtui n. parinkymmenen henkilön yhteistyönä ja tarkemmin havainnoitu oli 24. V—30. V välinen aika. Havainnoitsijat olivat asettuneet n. 50 km pitkään ketjuun, jonka päät sijaitsivat Liminganlahden pohjukassa ja Hailuodon Marjan Niemessä; lisäksi eräs henkilö teki havaintoja Oulujoen varrella. *Branta*-sukuun kuuluvat hanhet, joiden massamuutto tapahtui havaintoaikana, näyttivät kulkevan Oulun seudun halki melko kapeaa, rannikon läheistä reittiä käyttäen. Niiden muuttua voitiin parhaiten seurata Lumijoen Piikkikarissa (T. MANNERMAA), Oulunsalon Koppanassa (I. KANGAS) ja Salonpäännessä (J. MANNERMAA). Liminganlahden pohjukassa ja Hailuodon itälaidalla havaittu yksilömäärä oli huomattavasti pienempi. Hailuodon länsiosissa ei *Branta*-hanhia tavattu keväällä.

Havaintojen mukaan ohitti ketjun n. 20 000 *Branta*-sukuista hanhea. Lukumäärä lienee todellisuudessa ollut hieman suurempi, koska

¹⁾ HORTLING, I., 1927, Das Vogelleben bei Ytterö. — *Ornis Fennica* 1927, Sonderheft. — SUOMALAINEN, E. V., 1927, Kokemäenjoen laakson ja läheisen merenrannikon linnusto. — Porvoo.